

Олександр О. Русанов*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Для використання потенціалу державної підтримки суб'єктів господарювання формується через надання державних гарантій суб'єктам господарювання необхідно сформулювати прозорий та неупереджений організаційно-механізм надання державних гарантій, що базується на нормативно-правовому забезпеченні.

Метою статті є визначення та систематизація нормативно-правового забезпечення державних гарантій боргових зобов'язань суб'єктів господарювання як складової механізму надання державних гарантій у контексті підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних суб'єктів господарювання.

Основними методами досліджень, що використані для визначення та систематизація нормативно-правового забезпечення державних гарантій боргових зобов'язань суб'єктів господарювання були метод узагальнення, індукції та дедукції.

У статті побудовано ієрархію нормативного забезпечення державних гарантій, що формується з Конституції України та Бюджетного кодексу України, законів України «Про Державний бюджет України» та «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України», Закон України «Про інвестиційну діяльність», Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», а також сукупності постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативно правових актів.

Нормативно-правове забезпечення державних гарантій боргових зобов'язань суб'єктів господарювання формувалося одночасно зі становленням бюджетного законодавства в Україні та доповнювалося нормами інвестиційного, банківського та іншого видів законодавства. Суттєві зміни у нормативно-правовому забезпеченні державних гарантій відбулися у 2010-2011 р., що продюковане прийняттям у новій редакції Бюджетного кодексу України та уточнюючих нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України (постанова від 23.02.2011 №131, постанова від 17.03.2011 №256, постанова від 15.06.2011 № 809 та ін.).

Ключові слова: боргові зобов'язання, Бюджетний кодекс України, державне гарантування, державні гарантії, нормативно-правове забезпечення.

Рис 1. Табл. 1. Літ. 14.

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-2-268-48-56

Oleksandr O. Rusanov*

REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF STATE GUARANTEES OF DEBT OBLIGATIONS OF ECONOMIC ENTITIES

In order to use the potential of state support of business entities formed through the provision of state guarantees to business entities, it is necessary to form a transparent and impartial organizational mechanism for the provision of state guarantees, based on regulatory and legal provisions.

The purpose of the article is to define and systematize the regulatory and legal provision of state guarantees of debt obligations of business entities as a component of the mechanism for providing state guarantees in the context of increasing the investment attractiveness of domestic business entities.

The main methods of research used to determine and systematize the regulatory legal support of state guarantees of debt obligations of economic entities were the method of generalization, induction and deduction.

* State Research Institute of Informatization and Modeling of the Economy. Ukraine.

The article builds a hierarchy of regulatory support for state guarantees, which is formed from the Constitution of Ukraine and the Budget Code of Ukraine, the laws of Ukraine "On the State Budget of Ukraine" and "On Amendments to the Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine", the Law of Ukraine "On Investment activity", the Law of Ukraine "On State Aid to Business Entities", as well as a set of resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine and other normative legal acts.

Conclusions according to the article: regulatory and legal provision of state guarantees of debt obligations of economic entities was formed simultaneously with the formation of budget legislation in Ukraine and was supplemented by norms of investment, banking and other types of legislation. Significant changes in the regulatory and legal provision of state guarantees took place in 2010-2011, which was produced by the adoption of the new version of the Budget Code of Ukraine and the clarifying normative and legal acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine (resolution dated 23.02.2011 No. 131, resolution dated 03.17.2011 No. 256, resolution dated 15.06.2011 No. 809, etc.).

Keywords: debt obligations, Budget Code of Ukraine, state guarantee, state guarantees, regulatory and legal support.

Peer-reviewed, approved and placed: 11.10.2023.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення сталого розвитку національної економіки та формування механізмів реагування на кризові явища, що провокуються такими факторами як поширення коронавірусної інфекції та карантинні обмеження для ведення бізнесу, вимагають зміни підходів до державної підтримки суб'єктів господарювання. Потужний потенціал державної підтримки суб'єктів господарювання формується через надання державних гарантій суб'єктам господарювання за банківськими кредитами, борговими цінними паперами (кооперативними облігаціями), кредитами міжнародних фінансових організацій тощо.

Для використання потенціалу державної підтримки суб'єктів господарювання формується через надання державних гарантій суб'єктам господарювання необхідно сформулювати прозорий та неупереджений організаційно-механізм надання державних гарантій, що базується на нормативно-правовому забезпеченні. Тому дослідження нормативно-правового забезпечення надання державних гарантій суб'єктам господарювання є актуальним та першочерговим у складі комплексного дослідження державного гарантування як публічного фінансового явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика надання державних гарантій суб'єктам господарювання досліджується вітчизняними та зарубіжними вченими за окремими її аспектами. Державні гарантії досліджували В. Мельник та І. Гудзенко [1] як форму підтримки суб'єктів господарювання разом з податковими пільгами, видатками на економічну діяльність (субсидії і поточні трансферти та капітальні витрати), кредити підприємствам з бюджету.

Г. Бортніков досліджував очікуваний ефект від створення схеми державних гарантій для розвитку фінансового й реального секторів вітчизняної економіки та дійшов висновку, що «...цей інститут справляє ефект не тільки збільшення обсягів кредитування малих та середніх підприємств, а й створення нових робочих місць, сприяє розвитку здорової конкуренції між різними формами підприємництва» [2, с. 76].

Державні гарантії досліджували також з позиції боргової безпеки та фінансових ризиків [3, 4, 5]. І. Федорович [4] досліджувала державні гарантії як складову державного боргу та визначила методику проведення аудиту державних гарантій у складі аудиту ефективності управління державним боргом. І. Лютий, О. Лондар визначили державні гарантії є одним із видів квазіфінансових операцій, що призводять до збільшення дефіциту бюджету й зростання державного боргу, а також резюмували: «в Україні надання кредитів під державні гарантії без належного контролю стану позичальників і витрачання цих коштів призвело до додаткових витрат бюджету й зростання державних запозичень» [5, с. 45].

Ю. Табачок визначає державні гарантії як один з «найдієвіших інструментів стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності» [6, с. 84] та рекомендує реформувати систему державних гарантій на засадах державно-приватного партнерства для розбудови таких галузей як агропромисловий комплекс, ракетно-космічна галузь, літакобудування, будівництво, дорожнє та житлово-комунальне господарство.

Правове регулювання надання державних гарантій за борговими зобов'язаннями суб'єктів господарювання досліджували В. Рядінська та, С. Нефьодов [7], О. Дмитрик та К. Токарева [8], О. Сударенко та О. Шевченко [9] та ін. Однак, подальшого дослідження вимагає визначення та систематизація нормативно-правового забезпечення державних гарантій боргових зобов'язань суб'єктів господарювання.

Метою дослідження є визначення та систематизація нормативно-правового забезпечення державних гарантій боргових зобов'язань суб'єктів господарювання як складової механізму надання державних гарантій у контексті підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних суб'єктів господарювання.

Основні результати дослідження. Дослідження нормативно-правового забезпечення операцій з державними гарантіями передбачає застосування системного підходу, оскільки різні аспекти операцій з державними гарантіями передбачають застосування бюджетного, банківського, господарського та іншого законодавства. Модель ієрархічної системи нормативно-правових актів операцій з державними гарантіями за авторським підходом С. Бойко та ін. [10, с. 18] наведена на рис. 1.

В основі правового забезпечення операцій з державними гарантіями визначено Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [11], в якому визначено суб'єкти державних гарантій та їх повноваження (ст. 15 та ст. 17), умови надання державних гарантій та особливості державних гарантій як правочину (ст. 17), граничні обсяги державних гарантій (ст. 18).

Основні положення Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 № 2456-VI [11] щодо державних гарантій: надання державних гарантій на умовах платності, строковості та забезпеченості; чітка регламентація договору чи правочину щодо надання державної гарантії, дотримання граничних розмірів державного та гарантованого державою боргу на рівні менше 60% ВВП та ведення Реєстру державних гарантій з щомісячним публічним оприлюдненням. Ст. 29 Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 № 2456-VI

[11] до доходів загального фонду Державного бюджету України відносить надходження плати за надання державних гарантій, ст. 30 — до джерел формування загального фонду Державного бюджету України у частині кредитування відносить надходження внаслідок стягнення простроченої заборгованості перед державою за кредитами (позиками), залученими під державні гарантії. Ст. 33 визначає порядок складання та схвалення Бюджетної декларації, в тому числі обов'язкове визначення граничного розміру гарантованого державою боргу.

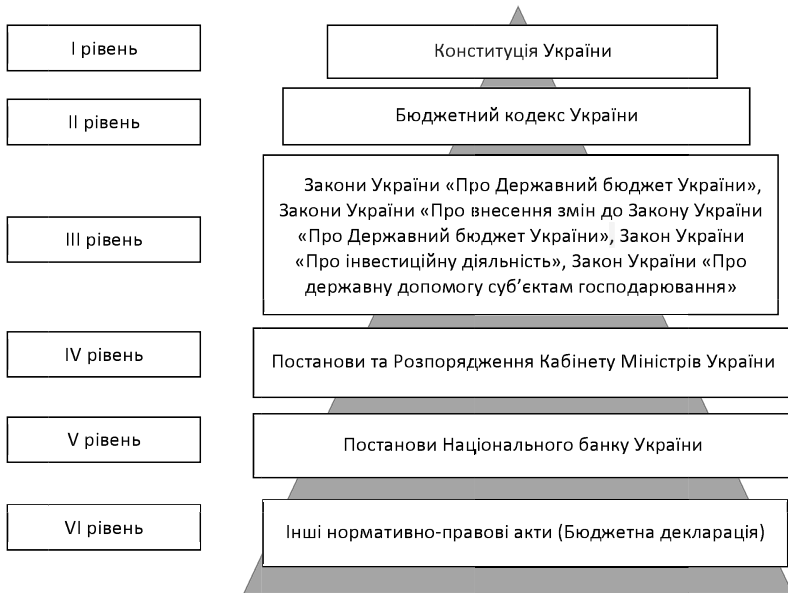

Рис. 1. Система нормативно-правового забезпечення державних гарантій боргових зобов'язань суб'єктів господарювання

На другому рівні правового забезпечення державних гарантій визначаються закони України. Першочергово, це Закони України «Про Державний бюджет України», Закони України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України», в яких визначається граничні розміри гарантованого державою боргу (ст. 5 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 15.12.2020 № 1082-IX), основні напрями надання державних гарантій (ст. 6 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 15.12.2020 № 1082-IX та ст. 6 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» від 02.12.2021 № 1928-IX), плановий розмір плати за надання державних гарантій за кодом 24110100 та плановий розмір виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, залученими під державні гарантії за кодами 2401470, 3111030, 3511590 та ін.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII визначає можливість державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів, визначаються стратегічними або програмними документами та

можливість надання державних гарантій як способу державної підтримки (ст. 12 Закону України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII). Порядок відбору інвестиційних проектів, для реалізації яких надається державна підтримка, в тому числі державні гарантії деталізовано у постанові Кабінету Міністрів України від 13.11.2013 № 835.

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 № 1555-VII визначає державні гарантії як форму державної допомоги суб'єктам господарювання (ст. 4).

На наступному третьому рівні перебувають нормативні акти Кабінету Міністрів України, оскільки їх сукупність деталізує більшість організаційних та методичних питань операцій з державними гарантіями. Державні гарантії можуть надаватися на портфельній основі відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі» від 14.07.2021 № 723 [12], яка визначає механізм та критерії відбору банків-кредиторів, критерії до позичальників. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі» від 14.07.2021 № 723 передбачає врахування положення банківського законодавства при відборі банків-кредиторів (Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368) та позичальників (Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351). Додатково щороку приймається відповідна постанова Кабінету Міністрів України з визначення граничних обсягів надання банкам-кредиторам державних гарантій, наприклад, постанови «Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2020 році» від 23.12.2020 № 1317, «Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2021 році» від 02.12.2021 № 1262 або «Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році» від 29.04.2022 № 497. У 2022 р. державні гарантії на портфельній основі були затверджені для АБ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Банк «Грант», АТ «Банк «Український капітал», АТ «МетаБанк», АТ «Правекс банк», АТ «Банк інвестицій та заощаджень», АБ «Південний» з суттєвими змінами складу комерційних банків (табл. 1).

Державні гарантії можуть надаватися державним підприємствам, у тому числі господарськими товариствами (крім банків) у статутному капіталі яких 50 та більше відсотків акцій (часток) належать державі, що вимагає особливого порядку погодження таких гарантій Міністерством фінансів України щодо внутрішніх довгострокових та зовнішніх кредитів та органом виконавчої влади, який здійснює функції з управління державною власністю, або Міністерством економіки України щодо внутрішніх короткострокових кредитів. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2011 № 809 визначає порядок погодження залучення державними підприємствами, у тому числі господарськими товариствами (крім банків), у статутному капіталі яких 50 та більше відсотків акцій (часток) належать державі надання гарантій. Для виконання даної постанови та інших вимог законодавства Кабінет Міністрів України приймає постанови щодо надання гарантій:

Таблиця 1. Граничні обсяги надання банкам-кредиторам державних гарантій на портфельній основі, млн грн

Найменування банку	2020	2021	2022	
			від 29.04.2022	від 01.12.2022
Ощадбанк	1 000	2 000	425	425
Укресімбанк	800	1 000		
Південний	700		26	
Укргазбанк	500	1 500	849	849
ОТП банк	500	500		
Приватбанк	400	2 000		
Таскомбанк	280	600		
Банк Восток	250			
Піреус банк МКБ	150	139		
Львів	105			
Банк Альянс	100	100		
МІБ	100	30		
Кредитвест банк	95	95		
КІБ		90		
Асвіо Банк		30		
Грант			43	10
Український капітал			14	14
МетаБанк			13	7,9
Правекс банк			8	1
Укрбудінвестбанк			8	
Банк інвестицій та заощаджень			7	1
А-Банк			7	

— Державної іпотечної установи (Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 № 1065)

— НАЕК «Енергоатом» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 936),

— ДП «Антонов» (Постанова Кабінету Міністрів України; Умови від 22.09.2021 № 1053),

— Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення (Постанова Кабінету Міністрів України; Умови від 11.10.2021 № 1050),

— НАК «Нафтогаз України» (Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 № 760),

— НАК «Укренерго» (Постанова Кабінету Міністрів України; Умови від 11.10.2021 № 1049, Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1365) та ін.

Порядок встановлення розміру плати за надання державних гарантій визначено постановою Кабінету Міністрів України від 17.03.2011 №256. Розмір плати встановлюється Кабінетом Міністрів України на підставі розрахунків, що здійснюються Мінфіном із застосуванням таких методів, як: 1) рейтинговий, що передбачає встановлення розміру плати виходячи з рейтингу, присвоєного позичальникові міжнародним рейтинговим агентством за міжнародною рейтинговою шкалою, а у разі його відсутності –

рейтингової оцінки за Національною рейтинговою шкалою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2007 №665; 2) ринковий, що передбачає встановлення розміру плати виходячи з різниці між рівнем відсоткової ставки, за якою кредитор готовий надати кредит (позику) позичальникові без забезпечення державною гарантією (у разі відсутності документального підтвердження такої інформації - поточним рівнем ринкових ставок на момент прийняття рішення про надання державної гарантії за борговими зобов'язаннями позичальника) та відсоткової ставки за кредитом (позикою), що надається позичальникові під державну гарантію; 3) актуарний, що передбачає встановлення розміру плати за результатами оцінки ризиків, пов'язаних з наданням позичальникові державних гарантії та обсягу можливих витрат державного бюджету.

Варто відмітити важливість реформування підходів до управління фінансовими ризиками та впровадження ризик-орієнтованого підходу у бюджетній сфері. Наданням державних гарантії за кредитами віднесено до основних видів фінансових ризиків (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики оцінювання фінансових ризиків» від 24.04.2019 № 351). З позиції ризик-орієнтованого підходу реформовано надання державних гарантії у 2011 р. з прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 №131.

В основі ризик-орієнтованого підходу на рівні позичальника-суб'єкта господарювання визначено можливість настання непередбачених подій (обставин), що призведе до збільшення витрат державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань та необхідність впровадження комплексу заходів, спрямованих на ідентифікацію та проведення оцінки ризиків, їх мінімізацію, а також на здійснення моніторингу рівня зазначених ризиків для зменшення витрат державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань.

Управління ризиками здійснюється з урахуванням відношення гарантованого державою боргу до валового внутрішнього продукту та граничного обсягу надання державних гарантії шляхом:

1) проведення аналізу доцільності інвестиційного проекту, реалізацію якого передбачається здійснювати за рахунок кредитів (позик), залучених під державну гарантію, з урахуванням його відповідності державним завданням і пріоритетам; самоокупності проекту; фінансового стану позичальника;

2) визначення: частки боргових зобов'язань позичальника, виконання яких забезпечуватиметься державною гарантією; виду та розміру забезпечення виконання позичальником зобов'язань перед державою з відшкодування витрат державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань;

3) здійснення моніторингу: стану реалізації проектів; фінансового стану позичальників протягом строку дії державних гарантії; розрахунків за гарантованими зобов'язаннями [13].

В основі ризик-орієнтованого підходу на макrorівні покладено оцінку фінансових ризиків, пов'язаних з невиконанням позичальником боргових зобов'язань, гарантованих державою, з негативним впливом людського і технічного факторів, обставин непереборної сили. Заходами з мінімізації

фіскальних ризиків, пов'язаних з наданням державних гарантій визначено зокрема:

- обмеження надання державних гарантій;
- забезпечення контролю за наданими державними гарантіями з оцінкою ймовірності виплат за ними;
- обмеження гарантованої суми зобов'язання;
- розрахунок комісії за видачу державних гарантій на основі ризику;
- оцінка кредитоспроможності позичальника під час видачі державних гарантій, економічної ефективності інвестиційних проектів/державних інвестиційних проектів, у тому числі в рамках реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- визначення ліквідного забезпечення виконання зобов'язань перед гарантом [14].

Висновки. Нормативно-правове забезпечення державних гарантій боргових зобов'язань суб'єктів господарювання формувалося одночасно зі становленням бюджетного законодавства в Україні та доповнювалося нормами інвестиційного, банківського та іншого видів законодавства. Суттєві зміни у нормативно-правовому забезпеченні державних гарантій відбулися у 2010-2011 р., що продукowane прийняттям у новій редакції Бюджетного кодексу України та уточнюючих нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України (постанова від 23.02.2011 №131, постанова від 17.03.2011 №256, постанова від 15.06.2011 № 809 та ін.). На сучасному етапі розвитку державного гарантування боргових зобов'язань суб'єктів господарювання сформована ієрархічна система нормативно-правових актів, що формується з Бюджетного кодексу України, законів України «Про Державний бюджет України» та «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України», Закон України «Про інвестиційну діяльність», Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», а також сукупності постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативно правових актів.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у дослідження організації забезпечення державних гарантій.

1. Мельник В.М., Гудзенко І.С. Еволюція бюджетно-податкового регулювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 5. С. 831-836.

2. Бортніков Г. П. Фінансова підтримка кредитування малого та середнього бізнесу за допомогою державних гарантій. Фінанси України. 2018. № 8. С. 75-90.

3. Башко В. Й. Державні гарантії: ризики фіскальної розбалансованості. Економіка і прогнозування. 2016. № 3. С. 29-42.

4. Федорович І. Методика проведення аудиту ефективності управління державним боргом та шляхи її вдосконалення. Світ фінансів. 2014. № 3. С. 38-47.

5. Лютий І. О., Лондар О. С. Регулювання надання державних гарантій в Україні. Фінанси України. 2016. № 2. С. 28-48

6. Табачок Ю. С. Удосконалення механізму використання інструменту державного гарантування. Наукові праці НДФІ. 2017. Вип. 3. С. 84-96.

7. Рядінська В. О., Нефьодов С. В. Поняття державних (місцевих) гарантій: нормативно-правові та доктринальні підходи. Наука і правоохорона. 2017. № 2. С. 55-60.

8. Дмитрик О. О., Токарева К. О. Державні та місцеві гарантії як форми державної підтримки суб'єктів господарювання. Право та інноваційне суспільство. 2019. № 2. С. 53-61.

9. Сударенко О., Шевченко О. Державні гарантії на портфельній основі: правові засади. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2022. № 5. С. 88–99.

10. Податковий менеджмент: навч. посібник / О. О. Клокар, С. В. Бойко, І. Г. Кеменяш, Н. М. Рушишин. Львів: СПОЛОМ, 2017. 320 с.

11. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

12. Деякі питання надання державних гарантії на портфельній основі: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 723. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-%D0%BF#n11>

13. Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з наданням державних гарантії, та розподіл таких ризиків між державою, кредиторами і позичальниками: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2011-%D0%BF/ed20221210#Text>

14. Про затвердження Методики оцінювання фінансових ризиків: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 № 351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2019-%D0%BF?find=1&text=%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82#w1_19

1. Mel'nyk V.M., Hudzenko I.S. Evolyutsiya byudzhethno-podatkovoho rehulyuvannya finansovoyi diyal'nosti sub'yektiv hospodaryuvannya v Ukraini. Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky. 2015. Vypusk 5. S. 831–836.

2. Bortnikov H. P. Finansova pidtrymka kredytuvannya maloho ta seredn'oho biznesu za dopomohoyu derzhavnykh harantiy. Finansy Ukrainy. 2018. № 8. S. 75–90.

3. Bashko V. Y. Derzhavni harantiyi: ryzyky fiskal'noyi rozbalansovanosti. Ekonomika i prohnozuvannya. 2016. № 3. S. 29–42.

4. Fedorovych I. Metodyka provedennya audytu efektyvnosti upravlinnya derzhavnym borhom ta shlyakhy yiyi vdoshkonalennya. Svit finansiv. 2014. № 3. S. 38–47.

5. Lyutyi I. O., Londar O. S. Rehulyuvannya nadannya derzhavnykh harantiy v Ukraini. Finansy Ukrainy. 2016. № 2. S. 28–48.

6. Tabachok Yu. S. Udoshkonalennya mekhanizmu vykorystannya instrumentu derzhavnoho harantuvannya. Naukovi pratsi NDFI. 2017. Vyp. 3. S. 84–96.

7. Ryadins'ka V. O., Nef'odov S. V. Ponyattya derzhavnykh (mistsevykh) harantiy: normatyvno-pravovi ta doktrynal'ni pidkhody. Nauka i pravookhorona. 2017. № 2. S. 55–60.

8. Dmytryk O. O., Tokaryeva K. O. Derzhavni ta mistsevi harantiyi yak formy derzhavnoyi pidtrymky sub'yektiv hospodaryuvannya. Pravo ta innovatsiynе suspil'stvo. 2019. № 2. S. 53–61.

9. Sudarenko O., Shevchenko O. Derzhavni harantiyi na portfel'niy osnovi: pravovi zasady. Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo. 2022. № 5. S. 88–99.

10. Podatkovyy menedzhment: navch. posibnyk / O. O. Klokhar, S. V. Boyko, I. H. Kemenyash, N. M. Rushchyshyn. L'viv: SPOLOM, 2017. 320 s.

11. Byudzhetnyy kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

12. Deyaki pytannya nadannya derzhavnykh harantiy na portfel'niy osnovi: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.07.2021 № 723. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-%D0%BF#n11>

13. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro upravlinnya ryzykamy, pov'yazanymy z nadannnyam derzhavnykh harantiy, ta rozpodil takykh ryzykiv mizh derzhavoyu, kredytoramy i pozychal'nykamy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.02.2011 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2011-%D0%BF/ed20221210#Text>

14. Pro zatverdzhennya Metodyky otsinyuvannya fiskal'nykh ryzykiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.04.2019 № 351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-2019-%D0%BF?find=1&text=%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82#w1_19